

пріоритету однієї чи кількох впливових інституцій. У цьому аспекті значною мірою актуалізуються питання щодо використання електронної демократії у процесі організації та функціонування сучасної держави. Трансформація системи організаційно-регулюючого впливу на суспільно-політичні процеси має відображати не лише реальні потреби населення, але й відповідати рівню технічних і технологічних можливостей. У процесі такої взаємодії вдосконалюється форма публічного управління, яка стає найбільш прийнятною для суспільства саме завдяки формуванню оптимальної системи задоволення потреб соціуму.

Список використаних джерел

1. Осадчук К. О. Електронна демократія як підстава та напрям трансформації відносин між сучасною державою та суспільством. *Юридичний науковий електронний журнал*. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 28–31.
2. Мезенцев А. В. Електронне урядування, електронна демократія – підходи до визначення. *Теорія та практика державного управління*. Херсон, 2015. Вип. 1 (48). С. 64–69.
3. Лур'є В. К. Концепція електронної демократії. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Харків, 2017. № 2 (33). С. 210–216.
4. Матавієнко А. Комунітарна демократія в Україні: науково-критичний дискурс. *Юридична Україна*. Київ, 2015. № 9. С. 63–67.
5. Куфтирєв П. В. Електронна демократія як особлива форма державного-політичного режиму. *Порівняльно-аналітичне право*. Ужгород, 2017. № 1. С. 34–38.

**Доцент кафедри теорії права та держави
юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка к.ю.н.**

Теремцова Н.В.

ДО ПИТАННЯ ІСНУВАННЯ УНІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ФОРМОЮ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Юридичне розуміння політичних союзів, яке зводиться до поліархічного, дуалістичного начала і єдиновладдя виходить головним чином з підстави суверенітету. Представляючи поліархічний союз, як союз суверенної влади декількох держав, єдиновладдя як існування єдиної суверенної влади, а дуалістичний союз у формі складного утворення суверенної влади. Таким чином, кожній моделі політичного об'єднання відповідає своя модель політичної влади, наприклад, поліархічний початок конфедерації, дуалістичний початок федерації, а початковою формою - унітаризм. Аналізуючи поняття суверенітету як підставу для класифікації, стає очевидним, що федерація і унітаризм є не тільки формами політичного союзу, а й формами державного устрою, а конфедерація, в силу цього - формою державного устрою визнаною бути не може. Такий стан змушує зробити висновок про особливу роль конфедерації, що породжує союз держав, але не державу в повному розумінні слова [1, с. 26].

Суверенітет, як основа системи політичних союзів, диференціює цю систему по горизонталі, позначаючи форми спілок як кількісну міру суверенних влади. Та само система політичних союзів, беручи до уваги силу інтеграційного процесу, диференціюється вже по вертикалі в якісному відношенні, від найпростішого політичного зв'язку до складного державного утворення. Іншими словами, не будучи формою державного устрою в силу відсутності суверенітету, конфедерація представляє собою таку правову форму союзного утворення держав, при якій суверенітет суб'єктів союзу, залишається непохитним.

Феномен правової природи конфедерації полягає в тому, що даний інститут є

предметом наукового осмислення багатьох спеціальностей. Оскільки конфедерація, як союз незалежних держав, заснована на договорі, що відроджуються в силу цієї обставини міжнародно-правовий характер, то і сам союз відповідно, є міжнародно-правовим інститутом. На думку С.А. Авак'яна, міжнародно-правове об'єднання характеризує можливість збереження державами свого незалежного статусу; договірною основою об'єднання; добровільне приєднання держав до союзу і покладання на себе обов'язків, що випливають з цілей і завдань об'єднання.

Очевидно, що конфедерація задовольняє всім перерахованим вище підставам, що говорить про її міжнародно-правову природу, проте, якщо розглядати даний інститут як форму міждержавного об'єднання, наявними є конституційно-правові риси союзу.

С.Н. Бабурін, вважаючи, що конфедерація як міждержавне об'єднання, передбачає більше або менше зближення правових режимів територій відповідних держав. Протиставлення термінології неминуче, якщо тільки не визнати, що конфедерація, будучи одночасно як міжнародно-правовим, так і державно - правовим об'єднанням, акумулює в собі ознаки цих форм.[3, с. 37]

Таким чином, на думку В.Є. Чиркіна, яке об'єднує міжнародно-правові та конституційно правові основи конфедерації, остання представляє собою організацію публічного міжнародного права, що має деякі конституційно-правові елементи, тобто, що володіє рисами загальної державності.

Визначальним мотивом утворення конфедеративного союзу є політичний, від чого конфедерація, так само є формою політичного союзу. В силу цієї обставини, що держави, як правило, перед союзом ставлять зовнішньополітичні завдання, то скоріше, що цілі освіти конфедерації строго визначені політичною, економічною та / або військовою кон'єктурами. Тобто, сам союз держав, не вдаючись до створення нової держави, утворює політичну спільність, яка чітко виділяється з міжнародної спільноти.

Як пише Л. Оппенгейм, конфедерація представляє собою союз суверенних держав з метою підтримки своєї зовнішньої і внутрішньої незалежності, з власними органами, наділеними владою над державами - членами союзу, але не над громадянами цих держав. Закономірним є висновок, що якщо конфедерація не ставить перед собою мети безпосереднього управління суспільством і позбавлене впливу на населення держав учасників союзу, то і співвідноситься державою в силу цих підстав не може, відповідно формою державного устрою, так само не є.

Виходячи з цілей створення конфедеративного союзу, виявляється, що свій початок даний інститут бере в політології, уявляючи, таким чином, форму політичного союзу. [7, с. 49]

Таким чином, конфедерація, являє собою таку форму міждержавного союзу, що володіє міжнародною дієздатністю, при якій держави-учасниці не тільки не втрачають свій суверенітет, але і зберігають його та мають право сепаратизму (виходу з конфедеративного союзу) і нуліфікації (скасування конфедеративного рішення). Конфедерація створюється для більш ефективної реалізації державних функцій в таких галузях як оборона, зовнішня політика, економіка, що дозволяє союзу співвідноситься як міжнародно-правова одиниця.

Представляючи тим самим перехідну форму міждержавного об'єднання, від найпростішого політичного зв'язку до складного державного утворення, конфедерація, на увазі міждисциплінарної природи правового явища не має ознак непорушного, універсального характеру.

Традиційно виділяються, такі як: відсутність виконавчої влади; відсутність судових органів; відсутність єдиної системи права; відсутність єдиного громадянства; відсутність єдиної грошової одиниці; відсутність єдиної бюджетної політики.

Конфедерація не володіє суверенітетом, так як створювані союзні органи лише координують діяльність входних в конфедерацію держав і тільки з тих питань, для вирішення яких вони об'єдналися. Отже, можна зробити висновок про те, що для

конфедеративної форми державного устрою характерні такі риси:

1. Конфедерація утворюється на основі відповідних договорів. Договірною була і перша загальнонаціональна конституція США - Статті про Конфедерації 1781 р для ратифікації якої була потрібна згода всіх американських штатів.

2. Суб'єкти конфедерації мають право вільного виходу. На відміну від федерацій, де спроба сецесії розглядається як заколот, вихід зі складу конфедерації означає тільки розірвання договірної зв'язку з союзом.

3. Суверенітет в конфедерації належить державам, що входять до її складу. Ніякі рішення союзної влади не мають сили без згоди суб'єктів конфедерації. Фактично суверенітет конфедерацій не признається і міжнародним правом, оскільки конфедерації позбавлені суверенної влади над своєю територією і населенням. Міжнародні договори з конфедераціями носили обмежений характер і полягали, головним чином, для вирішення питань війни і миру.

4. До предмету ведення конфедерації входить невелике коло питань. Включаючи питання війни і миру, зовнішньої політики, формування єдиної армії, загальної системи комунікацій, вирішення суперечок між суб'єктами конфедерації. Розширення їх можливо, як правило, тільки за згодою всіх держав, що входять до складу конфедерації.

5. В конфедераціях утворюються тільки ті державні органи, які необхідні для здійснення завдань, особливо виділених в договірних актах. Зокрема, немає судових органів. Обмежене коло органів виконавчої влади.

6. Парламент конфедерації формується представницькими органами її суб'єктів, які зобов'язують своїх делегатів неухильно дотримуватися виданими їм інструкцій і вказівок.

7. Постійно діючі державні органи конфедерації позбавлені владних повноважень. Як правило, акти конфедеративної влади не містять норм прямої дії: вони адресовані не громадянам, а органам влади суб'єктів конфедерації.

8. Суб'єктам конфедерації належить право нуліфікації, тобто відмови у визнанні або відмови у застосуванні актів союзної влади.

9. Бюджет конфедерації формується за рахунок добровільних внесків її суб'єктів. Правом безпосереднього оподаткування, як і можливістю примусового стягнення внесків, конфедерація не володіє.

10. Суб'єкти конфедерації мають право встановлювати митні й інші обмеження, що перешкоджають пересуванню осіб, товарів, послуг і капіталів.

11. Як правило, у конфедераціях відсутня єдина система грошового обігу.

12. Військові формування набираються суб'єктами конфедерації, причому нерідко зберігається подвійне їх підпорядкування державним органам конфедерації і її суб'єктів.

13. В конфедераціях немає союзного громадянства [6, с. 55].

Втрата будь-якого з ознак конфедеративної зв'язку означає її зникнення, а значить і перехід залишився ознаки у нову якість. Розвиток ознак конфедерації відбувається не в результаті процесів децентралізації всередині великих держав, але в результаті об'єднання країн.

Питання конфедеративного устрою останнім часом дуже гостро обговорюються в російській і зарубіжній літературі. Уточнимо, що конфедерація не характерна для сучасної епохи і цілком справедливо вважається пережитком минулого. Однак згадати знову феномен конфедерації науку підштовхують події останнього часу, які полягають у появі на міжнародній арені Європейського Союзу [2, с. 35].

Як показує практика, конфедерація представляє собою досить нестійке утворення і з плином часу або перетворюється в конкретним форму державного устрою, найчастіше – в федерацію, або розпадається.

Так, Об'єднана Арабська республіка – конфедерація, створена в 1958 р Єгиптом і Сирією, розпалася в 1961 р У 1988 р розпалася конфедерація Сенегамбії, створена

Сенегалом і Гамбією в 1982 р.

Але, в той же час конфедерація північноамериканських англійських колоній в процесі внутрішніх змін стала федерацією, що було оформлено прийняттям Конституції США в 1787 р, що існує в даний час [4].

Як приклад сучасної конфедерації вкажемо Європейський Союз. До речі, ця позиція розділяється не всіма вченими, зокрема А.В. Клемин, Євросоюз називає міжнародно-правовою організацією [5, с. 4].

Європейському союзу іманентні наступні риси міжнародних організацій: порядок установи на основі міжнародного договору, цільовий характер діяльності, членство держав, організаційні структури, наділення організації повноваженнями, які необхідні для реалізації нею своїх функцій, але при цьому всі риси мають особливості, що дозволяють визначити Європейський Союз як конфедерацію.

Зокрема, установчу базу Європейського Союзу склали установчі акти попередніх йому організацій. Як члени Європейського Союзу можуть бути не просто держави, а держави, які усвідомлюють «історичне значення припинення розділеності європейського континенту», «спільність історичних доль що населяють їх народів», необхідність «розвитку європейської інтеграції».

Цілі Європейського Союзу – зміцнення єдності (створення єдиного економічного простору, спільної зовнішньої та внутрішньої політики, території без кордонів). Крім іншого, в межах своєї компетенції такі органи Європейського Союзу як Європейський парламент, Рада і Комісія правомочні видавати різного роду акти, які мають обов'язковий, а не рекомендаційний характер.

На думку А.В. Арбузова, всі зазначені риси дають підставу характеризувати Європейський Союз швидше як державу, ніж як міжурядову організацію. Разом з тим, дане утворення в строгому сенсі державою все ж не є. Багато з типових для держав ознак (територія і публічна влада з юрисдикцією на цю територію, суверенітет і податкова система) ще тільки розвиваються.

По суті, Союз перебуває ніби в проміжному положенні: це ще не держава, але вже і не міжнародна організація. Звісно ж визначити цей статус можна лише через конфедерацію [2, с.118].

Отже, Європейський Союз дійсно виступає як конфедерація, але в майбутньому, вважаємо, все ж, зазнає змін або трансформується в федерацію, або розпадеться.

Список використаних джерел

1. Азаров С.О. Правовые отличия конфедеративного государственного устройства от федерации //Экономико – юридический журнал. – 2013. – № 11. – С. 26
2. Арбузов А.В. Европейский Союз: международная организация или конфедерация// Правоведение. 2005. № 4. С. 115.
3. Бабурин С.Н. Территория государства: правовые и геополитические проблемы: Монография. – М.: Изд-во МГУ. – 1997. – С. 26–37.
4. Конституция Соединенных Штатов Америки от 17.09.1787 г. // Конституции зарубежных государств / Сост. проф. В.В. Маклаков. М.: Волтерс Клувер, 2003.
5. Клемин А.В. Еврофедерация как мнимая форма союза государств // Закон и право. 2005. № 8. С. 4.
6. Осавелюк А.М. Форма правления и государственный режим: поиск оптимального сочетания// Вестник РГГУ. – 2013. № 1. – 63 С.
7. Чиркин В.Е. Государствоведение: Учебник для вузов. – М.: Изд-во Юристъ. – 2000. – С. 187

**Аспірант юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**